O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

GULISTON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”
Guliston davlat pedagogika instituti
rektori _____ J.X.Karshibayev
“___” _____ 2024-yil

23.00.03 – “SIYOSIY MADANIYAT VA MAFKURA” IXTISOSLIGI BO‘YICHA KIRISH IMTIHONI DASTURI

Guliston – 2024

Mazkur dastur Ijtimoiy-gumanitar fanlar fakultetining o‘quv-uslubiy kengashining 2024-yil _____ avgustdagi 1-sonli yig‘ilishida muhokama qilinib, tasdiqlashga tavsiya etilgan.

Mazkur dastur Guliston davlat pedagogika instituti o‘quv–uslubiy Kengashining 2024-yil _____ avgustdagi majlisida tasdiqlangan.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar fakulteti dekani **B.Abdullayev**

“Milliy g‘oya va falsafa” kafedrasi mudiri **N.Saidkulov**

Tuzuvchilar:

N.Saidkulov - Guliston davlat pedagogika instituti “Milliy g‘oya va falsafa” kafedrasi mudiri, dotsent, siyosiy fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

E.Kurbanov - Guliston davlat pedagogika instituti “Tarix va san’atshunoslik” kafedrasi mudiri, siyosiy fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Taqrizchilar:

F.Jo‘raqulov - Jizzax davlat pedagogika universiteti O‘quv ishlari bo‘yicha prorektori, professor, siyosiy fanlar doktori.

A.Asatulloyev - Guliston davlat pedagogika instituti “Milliy g‘oya va falsafa” kafedrasi v.b.dotsenti, falsafa fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

A.To‘rayev - Jizzax davlat pedagogika universiteti dotsenti, siyosiy fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

KIRISH

Siyosiy mafkura va madaniyat mutaxassisligining mazmuni siyosat sohasidagi sub'ektiv (ma'naviy, mafkuraviy, institutsional) hodisalarni shakllantirish va rivojlantirishning muhim, tizimli, protsessual va kommunikativ xususiyatlarini o'rganishdir. Mafkuraviy va madaniy hodisalar, ularning evolyutsiyasi tendensiyalari, siyosiy hokimiyatni tashkil etish va boshqarishga bo'lgan ta'sirning xususiyatlari, ijtimoiy tarkibiy qismlarning ommaviy xatti-harakatlarga ta'sirini tahlil qiladi.

Ushbu ixtisoslikni tadqiq qilish ob'ektlari ramziy, mafkuraviy va madaniy ta'lim bo'lib, turli siyosiy omillarning yo'nalishlari va xulq-atvor komplekslari mazmunini, siyosiy sohada faoliyat yuritadigan va siyosiy institutlarning tashkiliy shakllariga va ularning munosabatlariga ta'sir ko'rsatadigan ko'plab mafkuraviy tuzilmalarni shakllantirishga olib keladigan omillarni o'rganadi.

Dasturining maqsadi – tadqiqotchilarni siyosat madaniyat va mafkura fani mavzulari bilan tanishtirish, siyosiy mafkuraviy jarayonlarni tahlil qilish, baholash, mustaqil fikrini bildirish imkoniyatlarini rivojlantirishdan iborat.

Fanning vazifalari: "Siyosiy mafkura"ning mohiyati, konsepsiyasi va asosiy nazariyalari. Siyosiy jarayonda siyosiy mafkuraning o'rni va roli. Mafkuraning siyosiy faoliyatga ta'siri va usullari. Siyosiy mafkuraning siyosatning boshqa institutsional bo'lmagan tarkibiy qismlari bilan o'zaro ta'siri. Siyosiy mafkuraning tarixiy evolyutsiyasining asosiy tendensiyalari. Mafkuraviy oqimlarning an'anaviy va zamonaviy omillari. Siyosiy jarayonlarni talqin qilishning mafkuraviy prinsiplari. Siyosiy mafkuraning vazifalari. Siyosiy mafkuraning shakllanishi va faoliyat darajasi. Siyosiy mafkura va siyosiy tizimlar (rejimlar). Siyosiy mafkurani shakllantirish mexanizmlari va texnologiyalari. Davlat sohasidagi siyosiy mafkurani targ'ib qilish institutlari va texnologiyalari. Siyosiy mafkura va siyosiy reklama. Siyosiy madaniyat konsepsiyasini shakllantirishning nazariy manbalari, uning zamonaviy va klassik talqinlari. Siyosiy madaniyat tarkibidagi normalar. Siyosiy madaniyat tarkibida an'analar va marosimlar, urf-odatlar va stereotiplar. Siyosiy madaniyat tipologiyasi. Rasmiy va haqiqiy siyosiy madaniyat. Siyosiy madaniyat vazifalari. Siyosiy madaniyatning konservativ va ijodiy vazifalari. Siyosiy madaniyat safarbarlik vazifalari. Siyosiy madaniyatning fuqarolarning amaliy va intellektual faoliyatining individual, guruh va ommaviy shakllariga ta'siri, institutsional o'zgarishlar kabi masalarni o'rganadi.

ASOSIY QISM

Siyosiy ong va siyosiy psixologiya

Siyosiy ong va axborot. Siyosat va hokimiyat sohasida siyosiy ongning o‘rni. Siyosiy ongning ratsionalistik va axloqiy talqini. Hokimiyat munosabatlaridagi siyosiy ongning roli. Siyosiy ongning asosiy vazifalari. Siyosiy ongning kommunikativ funksiyasi. Siyosiy sohada axborot-kommunikatsiya jarayonlarining o‘rni. Siyosiy psixologiya sohasi. Siyosiy tizim va jarayonlarning psixologik tarkibiy qismlari. Siyosiy jarayonning sub’ektiv jihatlarini tahlil qilish uchun ishlatiladigan usullar.

Siyosiy ongning tuzilishi va turlari.

“Siyosiy ong” tushsunchasi. Siyosiy ongning turlari, daraja va shakllari. Siyosiy ongi shakllantiruvchi asosiy omillar. Siyosiy ongning funksiyalari. Shaxsiy va ommaviy siyosiy ong. Zamonaviy o‘zbek mentalitetini tahlil qilishda siyosiy g‘oyalar, qadriyatlar, munosabatlar dinamikasi. Oddiy fuqarolarning hokimiyatga munosabati. Ishonch, hush yoqish, yaqinlik hokimiyatga bo‘lgan munosabatning eng muhim parametrlari. Fuqarolarning ongida hokimiyat tasavvurlari.

Siyosiy madaniyat va uning siyosiy fanlardagi o‘rni

Jamiyatning umumiy va siyosiy madaniyati. “Siyosiy madaniyat” tushunchasi tarixi va etimologiyasi. Gerderning “siyosiy madaniyat” tushunchasini shakllantirishdagi o‘rni. Xorijiy tadqiqotchilarning asarlarida “siyosiy madaniyat” toifasini asoslash va rivojlantirish. Siyosiy madaniyatning ta’rifiga turli yondashuvlar. Siyosiy fanlar tizimida siyosiy madaniyatning o‘rni. Siyosiy madaniyat va ijtimoiy taraqqiyotning tabiati. Siyosiy madaniyat va inson huquqlari.

Siyosiy madaniyatning tuzilishi

Siyosiy madaniyatning tuzilishi: uning bilim, axloqiy, mulohazali va xulq-atvori. Siyosiy madaniyat qadriyatlar tizimi sifatida. Siyosiy madaniyat va siyosiy tajriba. Siyosiy madaniyat va jamiyatning siyosiy tizimi. Siyosiy madaniyatning siyosiy institutlarning faoliyatiga ta’siri. Siyosiy madaniyat va siyosiy ijtimoiylashuv. Siyosiy madaniyat va din. Siyosiy madaniyat va an’analar. Siyosiy madaniyat va milliy belgilar.

Siyosiy madaniyatlarning tipologiyasi

Siyosiy madaniyatlar tipologiyasi, tasniflash va qiyosiy tahlil qilish tamoyillari. Siyosiy madaniyat tipologiyasining asosiy usullari. Dominant va muxolifat siyosiy madaniyat. Umumiy va mintaqaviy siyosiy subkulturalar.

Jamiyatning siyosiy madaniyati, sinf, ijtimoiy guruh, lider, oddiy fuqaro (ma’lum bir ijtimoiy guruhga tegishli bo‘lishiga qarab). An’anaviy, siyosiy madaniyat ijtimoiy-sinf tipologiyasi. Demokratik, avtoritar va totalitar siyosiy madaniyat, ularning xususiyatlari. Siyosiy tahlil uchun siyosiy madaniyatni tasniflash va tipologiyasining ahamiyati.

Siyosiy madaniyatning sharqona xususiyatlari

Sharqning ko‘p millatli davlatlari sharoitida milliy-etnik omil va ongning ustuvor roli. Sharqda mintaqaviy siyosiy madaniyati. Sharqiy jamiyatlarda siyosiy madaniyat va siyosiy rahbarlik. Sharqiy jamiyatlarning saylov siyosiy madaniyati. Sharqda siyosiy madaniyat va siyosiy ishtirok. Sharqning siyosiy madaniyati va tashqi siyosati. G‘arbiy va Sharqiy siyosiy madaniyat, G‘arb va Sharq siyosiy va madaniy qadriyatlarini qiyosiy tahlili.

Siyosiy jarayonning mafkuraviy asoslari

Mafkura va uning asosiy talqinlari. Mafkuraning asosiy tarkibiy elementlari. Mafkuraning asosiy vazifalari. Davlatning kuchi va funksiyalarini qonuniylashtirishda mafkuraning roli. Mafkura orqali jamiyatda barqaror konsensusni ta’minlash. Davlat mafkurasi tushunchasi. Turli siyosiy rejimlarda mafkura. Jamiyatning siyosiy hayotida mafkuraning o‘rni va roli.

Mafkura va ommaviy madaniyat

Mafkura va ommaviy madaniyatning zamonaviy jamiyatda (Habermas) nisbati. Mafkurani rivojlantirishning zamonaviy tendensiyalari. Demokratik va o‘tish davri davlatlarida mafkuralar. Mafkura, ilmiy bilim va siyosiy mifologiyaning nisbati. XIX-XXI asrlarning yetakchi mafkuralari. Insonparvarlik va insonga qarshi mafkuralar o‘rtasidagi zamonaviy nizolar.

Siyosiy mafkuraning darajalari

Siyosiy mafkuraning (nazariy va konseptual, dastur va amalda) darajalari. Ommaviy ong va mafkuraning xususiyatlari. Siyosiy madaniyat va mafkura. Siyosiy qadriyatlar, ideallar, normalar, tamoyillar, munosabatlar va mafkuralar. Inson, ijtimoiy guruh, jamiyat va davlat mafkurani yaratuvchilar va tashuvchilari sifatida. Ijtimoiy ong mafkura vositasi sifatida.

Liberalizm mafkura sifatida.

Klassik liberalizmni mafkura sifatida shakllantirishning mafkuraviy, ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy shartlari. Liberalizmning mafkuraviy asoslari. Liberalizmning asosiy g‘oyalari. Individualizm va liberalizm. Liberalizm va inson huquqlari. Liberal

huquqiy tushunchasi. Qonun ustuvorligi liberal tushunchasi. Liberalizmning iqtisodiy dasturi. Liberalizmning jahon siyosiy jarayoniga ta’siri. Liberalizm va demokratiya. Liberalizm evolyutsiyasini belgilovchi omillar. Liberalizmning ichki qarama-qarshiliklari. Zamonaviy neoliberalizmning xususiyatlari.

Konservatizm mafkura sifatida.

Konservatizm mafkura sifatida shakllanishi. Konservatizmning asosiy g‘oyalari va tamoyillari. Konservatizmning ikki asosiy yo‘nalishi. Traditsonalizm konservatizmning asosi sifatida. Konservatorlarning davlat va boshqa siyosiy muassasalarga bo‘lgan munosabati. Konservatizmning jahon siyosiy jarayoniga ta’siri. Konservatizm va demokratiya.

Anarxizm va boshqa so‘lchi mafkuralar.

Anarxizm tushunchasi (Uilyam Godvin, M.Stirner, P.Proudhon). Rossiya anarxistlar nazariyalarining hissasi (M.Bakunin, P.Kropotkin). Anarxistlarning siyosiy va ijtimoiy dasturi. Anarxizm va uning jahon siyosiy jarayoniga ta’siri.

Fashizm va neo-fashizm.

Fashizmning mafkuraviy manbalari (irqiy tushunchalar A. De Gobineau, P.Lapua, Nietzsche Superman g‘oyasi, O.Spengler, geosiyosiy maktab vakillari qarashlari, va boshqalar). Fashizmning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy-madaniy tarixi. Fashizm turlari. Milliy sotsializm fashizmning eng radikal shakli sifatida. Fashizm mafkura va ijtimoiy-siyosiy tendensiya sifatida. Neo-fashizmning xususiyatlari va uning zamonaviy dunyoda namoyon bo‘lishi.

Mafkuralar va demokratiya

Demokratiya va uning tarixiy shakllari. Demokratiya tushunchasi, uning mezonlari va tamoyillari. Mafkuraviy plyuralizm va demokratiya. Demokratiya rivojlanishining asosiy yo‘nalishlari. Fuqarolik jamiyati va demokratiya tushunchalari. Globallashuv va demokratiya jarayonlari. Demokratiya modellarida ijtimoiy va siyosiy munosabatlarni nomarkazlashtirish va insoniylashtirish muammosi.

Aloqa jarayonlarida mafkuraviy omil.

Aloqa jarayonining mazmuni va vazifalari. Ommaviy axborot vositalari ommaviy siyosiy aloqa tizimi. Jamoat aloqa vositalari. Jamoatchilik fikri va uning siyosiy hayotdagi o‘rni. Jamoatchilik fikrini shakllantirishda mafkuraviy omil. Siyosiy manipulyatsiya va uning oqibatlari. Jamoat ongini manipulyatsiya qilish

texnologiyalari. Mafkuraning safarbarlik funksiyasi va uning namoyon bo‘lishi. Mafkura dunyodagi o‘zgarish zarurligini tushuntirish vositasi sifatida. Odamlarning siyosiy uyushmalari va ularning mafkuraviy tuzilmalari. Siyosiy partiyalarning platformalari va dasturlari, ulardagi mafkuraviy munosabatlar.

FOYDALANILADIGAN DARSLIKLAR VA O‘QUV QO‘LLANMALAR RO‘YXATI

1. Karimov I.A. Asarlar to‘plami.1-24 jildlar. - Toshkent, “O‘zbekiston”, 1996-2016.
2. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag‘ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo‘shma majlisidagi nutq / Sh.M. Mirziyoyev. - Toshkent: “O‘zbekiston”, 2016. -56 b.
3. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. Mamlakatimizni 2016-yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017-yilga mo‘ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma’ruza, 2017-yil 14 yanvar. - Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017.-104 b.
4. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi // O‘zbekiston Respublikasining Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruzasi 07-12-2016. -Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. -48 b.
5. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017.-491 b.
6. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. - Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. - 592 b.
7. Mirziyoyev Sh.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. - Toshkent: “O‘zbekiston”, 2018. - 508 b.
8. “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-son Farmoni. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017-y., 6-son, 70-modda, 20-son, 354-modda, 23-son, 448-modda, 37-son, 982-modda.
9. “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-son Farmoni.
10. “O‘zbekiston Respublikasida Ma’muriy islohotlar konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 8-sentyabrdagi PF-5185-son Farmoni. “Xalq so‘zi” gazetasining 2017-yil 9-sentyabrdagi 180 (6874)-soni.
11. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T.: O‘zbekiston, 2023.
12. O‘zbekiston Respublikasining “Ijtimoiy sheriklik to‘g‘risida”gi Qonuni,

2014-yil 28-dekabr.

13. O‘zbekiston Respublikasining “Elektron hukumat to‘g‘risida”gi Qonuni, 2015-yil 9-dekabr.

14. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni // Xalq so‘zi, 2017, 8 fevral.

15. O‘zbekiston Respublikasining 2017-yil 3-yanvardagi “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonuni. / O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to‘plami, №1. 2017.

16. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 3-fevraldagi “Mahalla institutini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni. // O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to‘plami, №6. 2017.

17. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 8-sentyabrdagi “O‘zbekiston Respublikasida ma’muriy islohotlar konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5185-sonli Farmoni.

18. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasidagi nutqi. AQSh, 19-sentyabr 2017-yil. Xalq so‘zi gazetasining 2017-yil 20-sentyabr № 189 (6883)-soni.

19. “Mamlakatni demokratik yangilash jarayonida fuqarolik jamiyati institutlarining rolini tubdan oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5430-son Farmoni. -T.: 2018-yil 4-may.

20. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-iyundagi “Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-3775-son Qarori // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 06.06.2018-y., 07/18/3775/1313-son.

21. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasi. T.: 28-dekabr 2018-yil. Xalq so‘zi gazetasining 2018-yil 29-dekabr № 258 (6952) – soni.

22. “Jamoatchilik nazorati to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasining Qonun. 2018-yil 12-aprel.

23. “O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora – tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. (27.05.2019).

24. Milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev asarlari va ma’ruzalaridan olingan fikrlar. - Toshkent: “Yoshlar nashriyoti uyi”, 2019.

25. O‘zbekiston Respublikasi Saylov kodeksi. 2019-yil 25-iyun.

26. Boboyev H. B. va b. Siyosiy va huquqiy ta’limotlar tarixi. Oliy o‘quv

yurtlari talabalari uchun darslik. T – 2003.

27. V.P.Pugachev, A.I.Solovev, Siyosatshunoslikga kirish, “Yangi asr avlodi” (o‘zbekcha nashri), T.: 2004.

28. Qirg‘izboyev M. Siyosatshunoslik. Navro‘z. O‘quv qo‘llanma. 2014.

29. Raxmonov A.. O‘zbekiston Respublikasida davlat boshqaruvi T.: “Akademiya”, 2006.

30. Ergashev I. Siyosat falsafasi. T.: Akademiya., 2004.

31. O‘tamurodov A. va boshqalar. Siyosatshunoslik. O‘quv qo‘llanma. 2015.

32. Botayev U.X. Siyosatshunoslik [Matn]: Darslik. Toshkent. Info Capital Books, 2024. – 480 b.

33. Biturayev O‘.B. Siyosatshunoslikka kirish (o‘quv qo‘llanma). – Toshkent: “Barkamol fayz media”, 2017.

34. Qirg‘izboyev M. Siyosatshunoslik: oliy o‘quv yurt talabalari uchun o‘quv qo‘llanma. – T.:Yangi asr avlodi, 2013.

35. Odilqoriyev X.T, Razzoqov D.X. Siyosatshunoslik: Darslik. –T.: O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2012. – 289 b

36. Пугачёв В.П., Соловьев А.И. Сиёсатшуносликка кириш. – Тошкент: “Янги аср авлоди” (ўзбекча нашри), 2004. – 456 б.

37. Turayev A. AQSH neokonservatizm mafkurasi. “QAMAR MEDIA” MChJ nashriyoti, 2023. 184 b.

38. Одилқориев Х., Ғойибназаров Ш. Сиёсий маданият. – Т. 2004

39. Turayev A. Konservatizm va neokonservatizm mafkuralari. Uslubiy qo‘llanma. Moldava, Globe Edit, 2023. 84 b.

40. Turayev A. Jahon siyosiy-mafkuraviy ta’limotlar tarixi (Chizmalar, jadvallar va ko‘rgazmali materiallar). Uslubiy qo‘llanma. Jizzax, “Ruhsora servis nashriyoti, 2023. 166 b.